

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich

Author: Józef Budniak

Citation style: Budniak Józef. (2013). Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich W: A. Pastwa, M. Gwóźdź (red.), "Miłość i odpowiedzialność : wyznaczniki kanonicznego przygotowania do małżeństwa" (s. 181-203). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Józef Budniak

Wydział Teologiczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich

Słowa kluczowe: ekumenizm, duszpasterstwo ekumeniczne, dialog, małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej

Początki ruchu ekumenicznego w Kościele rzymskokatolickim

W drugiej połowie XVIII stulecia rozpoczął się ruch ekumeniczny, który pierwotnie miał za zadanie budowanie jedności podzielonych chrześcijan. Służyć temu miało podjęcie wspólnych działań jako świadectwo wobec świata, przy odsunięciu spraw teologicznych i doktrynalnych na dalszy plan. Tak rozumiany ruch ekumeniczny nie trwał długo, chrześcijanie bowiem skonstatowali, że pojednanie między wyznaniem jest nie do pomyślenia bez dążenia do jedności na płaszczyźnie teologiczno-doktrynalnej, jedności, która wyraża się w międzywyznaniowym dialogu. Współczesny ekumenizm ten dialog prowadzi, a jego fundamentem jest zwrócenie się do modlitwy arcykapłańskiej Jezusa, będącej Jego testamentem oraz źródłem życia i tęsknoty wszystkich chrześcijan ku pełnej jedności: „[...] aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał. I także chwałę, którą Mi dałeś, przekazałem im, aby stanowili jedno, tak jak My jedno stanowimy. Ja w nich, a Ty we Mnie! Oby się tak zespolicili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty Mnie posłał i żeś Ty ich umiłował tak, jak Mnie umiłowałeś” (J 17, 20–23).

Ruch ekumeniczny ma zatem swoje korzenie w ruchach odnowy życia eklezjalnego, która dokonuje się wewnątrz Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich, sięgając poza granice wyznaniowe. W większości przypadków ekumeniczne współlistnienie i współpraca charakteryzują codzienne życie kościelne w parafiach i diecezjach. W ten sposób, co dnia, realizowany jest „testament”, jaki pozostawił Jezus swym uczniom, choć niejednokrotnie jego realizacja wiąże się z koniecznością przezwyciężania różnorodnych trudności, z niezrozumieniem, a nawet z niepowodzeniami. Nacechowana jest ona ciągłymi staraniami o zapewnienie jak najlepszych warunków do szerokiego dialogu i solidarnej współpracy między wszystkimi wyznawcami jednego Boga, by ustanowić więź głębokiej komunii; wszak „żywemy dzięki Bogu, przed Bogiem i możemy żyć z Bogiem”¹.

Czym zatem jest ekumenizm? Na początku soborowego *Dekretu o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”* czytamy: „Jednym z zasadniczych zamierzeń Drugiego Watykańskiego Świętego Soboru Powszechnego jest wzmożenie wysiłków do przywrócenia jedności wśród wszystkich chrześcijan. Bo przecież Chrystus Pan założył jeden jedyny Kościół, a mimo to wiele jest chrześcijańskich Wspólnot, które wobec ludzi podają się za prawdziwe spadkobierczynie Jezusa Chrystusa. Wszyscy wyznają, że są uczniami Pana, a przecież mają rozbieżne przekonania i różnymi podążają drogami, jak gdyby sam Chrystus był rozdzielony. Ten brak jedności jawnie sprzeciwia się woli Chrystusa, jest zgorszeniem dla świata, a przy tym szkodzi najświętszej sprawie przepowiadania Ewangelii wszelkiemu stworzeniu [...]”².

Z kolei podczas Soboru Watykańskiego II podjęto próbę zdefiniowania pojęcia „ruch ekumeniczny”. Ruch ten rozumiany jest jako: „[...] działalność oraz przedsięwzięcia zmierzające do jedności chrześcijan, zależnie od różnych potrzeb Kościoła i warunków chwili, jak np.: najpierw wszelkie wysiłki celem usunięcia słów, opinii i czynów, które by w świetle sprawiedliwości i prawdy nie odpowiadały rzeczywistemu stanowi braci odłączonych, a stąd utrudniały wzajemne stosunki z nimi, następnie »dialog« podjęty między odpowiednio wykształconymi rzeczoznawcami na zebraniach chrześcijan z różnych Kościołów czy Wspólnot, zorganizowanych w duchu religijnym, w czasie którego to dialogu każdy wyjaśnia głębiej naukę swej Wspólnoty i podaje przejrzyście jej znamienne rysy. Przez taki bowiem dialog uzyskują wszyscy bliższe prawdy poznanie doktryny oraz życia jednej i drugiej Wspólnoty i bardziej bez-

¹ G. EBELING: *Sui Salmi*. Brescia 1971, s. 97.

² *Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”* [dalej: DE]. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety*. Red. S. JAWORSKI. Poznań 1968, nr 1.

stronną ocenę, wtedy też te Wspólnoty osiągają pełniejszą współpracę we wszystkich zadaniach, które dla wspólnego dobra stawia przed nimi sumienie chrześcijańskie, i gromadzą się, gdzie tylko się godzi, na jednomyślną modlitwę. Wszyscy wreszcie obliczają się ze swej wierności wobec woli Chrystusa co do Kościoła i jak należy biorą się rzetelnie do dzieła odnowy i reformy” (DE, nr 4).

Ekumenizm z jednej strony ma na celu przywrócenie jedności chrześcijan, a z drugiej – odbudowanie jedności w „samej Rodzinie katolickiej”. Jest to dzieło odnowy i reformy Kościoła, by jego „życie wiernej i wyraźniej dawało świadectwo o tym, czego Chrystus nauczał i co ustanowił, a Apostołowie nam przekazali”. Termin „ekumenizm”, podobnie jak wszystkie jego warianty, z biegiem historii stał się nieostry, ma wiele znaczeń i konotacji. Współcześnie w słowie „ekumeniczny” przejawiają się dwie wzajemnie przenikające się treści: element uniwersalno-misyjny o zasięgu światowym oraz wszystko to, co dotyczy jedności Kościoła.

W jednym z Listów pasterskich z okazji Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan ks. bp Tadeusz Rakoczy stwierdził, że „ekumenizm to powołanie do pojednania między poszczególnymi chrześcijanami. Kto otrzymał sakrament chrztu świętego, ten już został zobowiązany do jednoczenia, a nie do dzielenia [...]. Ten, kto odrzuca ekumenizm, ten nie przyjmuje Modlitwy Arcykapłańskiej Jezusa Chrystusa, [...] aby wszyscy stanowili jedno”³.

Diecezja bielsko-żywiecka – egzemplaryczna działalność ekumeniczna

Diecezja bielsko-żywiecka⁴ jest przykładem szczególnie intensywnych poczynań ekumenicznych ze względu na swe zróżnicowanie reli-

---

³ List z okazji Tygodnia Ekumenicznego [z 8 I 2003]. Archiwum prywatne autora, sygn. nr JB E/03.

⁴ Papież Jan Paweł II bullą *Totus Tuus Poloniae Populus* z 25.03.1992 roku z wydzielonego terenu archidiecezji krakowskiej (dekanaty: andrychowski, bialski, kęcki, oświęcimski, żywiecki I, żywiecki II) i diecezji katowickiej (dekanaty: Bielsko-Biała-Centrum, Bielsko-Biała-Zachód, cieszyński, czechowicki, istebniański, skoczowski, strumieński, wiślański) utworzył diecezję bielsko-żywiecką. Jednocześnie papież mianował biskupem ordynariuszem nowo powstałej diecezji ks. Tadeusza Rakoczego. Biskupem pomocniczym został ks. bp Janusz Zimniak z Katowic. Papież podniósł do godności katedry kościół pod wezwaniem św. Mikołaja w Bielsku-Białej.

W II Niedzielę Wielkanocną, 26.04.1992 roku w Bazylice Świętego Piotra w Watykanie papież Jan Paweł II udzielił biskupowi nominatowi święceń biskupich. Uroczysty

gijne⁵, jako jedyna w Polsce aż tak mocno zróżnicowana. To ziemia, „na której ewangeliczny zew do jedności chrześcijan odpowiada potrzebie serc zamieszkujących ją ludzi. Tu bowiem oprócz wielu mniejszych współżyją ze sobą i władają tą ziemią dwie wielkie wspólnoty, Kościoła katolickiego i ewangelickiego”⁶. Specyfika tego regionu wynika także z faktu, że leży on na pograniczu państwowym i kulturowym – tu przebiega od 1920 roku polsko-czeska granica państwowa – a na tożsamość kulturowo-etniczną wpływ wywarły elementy kultury niemieckiej, austriackiej, morawskiej, słowackiej i przede wszystkim polskiej. Ziemia ta w przeszłości przechodziła z rąk do rąk, co miało niemały wpływ na różne sfery życia jej mieszkańców, nie wyłączając sfery religijnej.

Nie można mówić o współczesnych procesach społeczno-kulturowych w diecezji bielsko-żywieckiej bez uwzględnienia specyficznego rysu historycznego regionu. Diecezja bielsko-żywiecka ma znaczące zasługi w ruchu ekumenicznym, którego początki sięgają na Śląsku Cieszyńskim już kilku wieków. Niemniej jednak historia pokazuje, że wzór relacji wyznaniowych był odległy od współczesnego obrazu nacechowanego wzajemnym szacunkiem, tolerancją, braterstwem i zaangażowaniem we wspólne świadectwo wiary. „Rzeczywisty ekumenizm nie istnieje bez wewnętrznej przemiany. Wszak z nowości ducha, z zaparcia się samego siebie i swobodnego wylania miłości pochodzą i dojrzewają pragnienia jedności” (DE, nr 7).

W dniu 9 maja 1992 roku podczas kanonicznego objęcia urzędu biskupa diecezji bielsko-żywieckiej i rozpoczęcia posługi pasterskiej ks. bp Tadeusz Rakoczy, wyrażając wdzięczność za udział w tej uroczystości przedstawicieli Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, ofiarował im

---

ingres księdza biskupa T. Rakoczego do katedry, równoznaczny z objęciem przez niego diecezji, odbył się 9.05.1992 roku.

Diecezja bielsko-żywiecka podzielona jest na 22 dekanaty, które razem liczą 207 parafii. Patronami diecezji są: św. Maksymilian Maria Kolbe, św. Jan Kanty i św. Jan Sarkander.

Najważniejszym wydarzeniem w historii diecezji bielsko-żywieckiej była wizyta Jana Pawła II, który 22.05.1995 roku przybył z Ołomuńca (Republika Czeska) do Skoczowa, a następnie odwiedził Bielsko-Białą i Żywiec. Dzień wcześniej, 21 maja, papież kanonizował w Ołomuńcu św. Jana Sarkandra, urodzonego w 1574 roku w Skoczowie. Por. T. BORUTKA: *Diecezja bielsko-żywiecka. 1992–1997*. Bielsko-Biała 1997, *passim*.

⁵ Wyznawcy Kościoła rzymskokatolickiego stanowią tu około 60% ogółu mieszkańców, a ewangelickiego – około 35%. Resztę stanowią: wolni chrześcijanie, baptyści, adwentyści dnia siódmego i wyznawcy innych religii. Por. J. BUDNIAK: *Ekumenizm na Śląsku Cieszyńskim*. W: *Pojednajcie się*. Red. J. BUDNIAK, H. RUSEK. Bielsko-Biała 2000, s. 69.

⁶ *Słowa do uczestników Międzynarodowego Kongresu Ekumenicznego ks. bpa ordynariusza diecezji bielsko-żywieckiej*. W: J. BUDNIAK: *XXVIII Międzynarodowy Kongres Ekumeniczny w Cieszynie*. Cieszyn–Bytom 1996, s. 34.

„szczerą i braterską współpracę ekumeniczną na tym terenie, w duchu II Soboru Watykańskiego. „Patrzyć będziemy – ufam – na to, co nas łączy. Oby łaska Boga Wszechmogącego wspierała nasze wysiłki w budowaniu jedności”⁷. Tak więc ekumenizm znalazł się w programie działania nowo mianowanego biskupa diecezjalnego, który program ten nazwał „hermeneutyką serca”⁸. Było to nawiązanie do ustaleń Soboru Watykańskiego II, który wypracował pojęcie „hierarchia prawd” (DE, nr 11) i wysunął je jako hermeneutyczną zasadę interpretacji dogmatów wiary obowiązujących w Kościele rzymskokatolickim. Może ona również odegrać istotną rolę w odbudowywaniu komunii między Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi. Nie chodzi tu bynajmniej o zmianę depozytu wiary, lecz o szukanie nowych, pełniejszych form jej wyrażenia⁹.

Refleksja ekumeniczna wymaga od chrześcijan, aby nauczyli się rozróżniać między depozytem wiary i sposobem formułowania prawd wiary¹⁰. Stąd potrzeba odpowiedniej hermeneutyki rozumianej jako sztuka interpretacji i właściwego przekazu prawd zawartych w Piśmie Świętym oraz w dokumentach Kościoła, do których zaliczamy: teksty liturgiczne, dokumenty soborowe, pisma Ojców i Doktorów Kościoła, dokumenty zawierające nauczanie Kościoła, jak również dokumenty i pisma dotyczące zagadnień ekumenicznych¹¹. Hermeneutyka nie sprowadza się do umiejętności interpretacji tekstów. To nie tylko sztuka wyjaśniania oraz reinterpretacji formuł i dokumentów przeszłości. Zarówno poznanie, jak i interpretacja dotyczą także konkretnych i żywych ludzi, którzy wierzą inaczej, żyją zgodnie z nieco innymi zasadami i zdążają własną drogą ku ostatecznemu spełnieniu. Hermeneutyka ekumeniczna jest więc przede wszystkim hermeneutyką inności, pozwalającą wyjść poza obręb wyłącznie „własnej” prawdy. Stanowi wysiłek związany z próbą rozumienia drugiego „jak siebie samego” (zob. Mt 22, 39)¹². Można ją więc określić jako hermeneutykę wspólnoty.

Ekumeniczna hermeneutyka rozwijana po Soborze Watykańskim II przyczyniła się w dużej mierze do pogłębienia wzajemnego zaufania

---

⁷ Słowo Księdza Biskupa Tadeusza Rakoczego podczas ingresu do katedry św. Mikołaja w Bielsku-Białej. „Kwartalnik Diecezjalny” [dalej: KD] 1992, nr 1, s. 26.

⁸ Ibidem, s. 27.

⁹ JAN PAWEŁ II: Encyklika „*Ut unum sint*” [dalej: UUS]. „L’Osservatore Romano”. Wydanie polskie [dalej: OsRomPol] 1995, nr 16, nr 38.

¹⁰ Por. Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu. Tłum. L. BALTER. „Communio” 1994, nr 2 (80), nr 181.

¹¹ Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej. Tłum. S. RABIEJ. Opole 1998, nr 11.

¹² W. HRYNIEWICZ: *Hermeneutyka w dialogu*. Opole 1998, s. 17.

oraz do otwarcia się na możliwość rozwiązywania spraw, zwłaszcza najtrudniejszych, na drodze dialogu i wspólnych uzgodnień.

Zdaniem Jana Pawła II, „dążenie do jedności musi być obecne w życiu codziennym Kościołów i Wspólnot Kościelnych, jak i poszczególnych wiernych”¹³, a powszechna modlitwa o jedność ustanawia solidarność między wszystkimi, którzy wyznają „jednego Pana, jedną wiarę i jeden chrzest”¹⁴.

W styczniu 1993 roku ks. bp T. Rakoczy skierował do diecezjan pierwszy ekumeniczny list pasterski w związku z Tygodniem Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan, w którym wskazał powinności chrześcijan oraz potrzebę zrozumienia przez wszystkich wyznawców Chrystusa faktu, że zjednoczenie Kościołów jest podstawowym, a zarazem niezwykle skutecznym znakiem pojednania między ludźmi i między narodami, a dzisiejszy świat nieustannie kieruje wezwaniem do rozdzielonych chrześcijan, aby modlili się i działali na rzecz jedności. Ordynariusz diecezji podkreślił, że przedstawiciele różnych Wspólnot chrześcijańskich zamieszkających na terenie diecezji bielsko-żywieckiej stanowią jedną rodzinę. Biskup zachęcał do modlitwy o jedność, o to, „aby Duch Święty wspierał swą mocą nasze Kościoły i dopomógł nam, otworzyć nasze serca na tchnienie Jego życiodajnej łaski”¹⁵. Zachęta do ekumenicznego współdziałania i codziennej współpracy w parafiach oraz w diecezji, wyakcentowanie potrzeby dialogu miłości i prawdy, poznawania innych tradycji duchowości, a także możliwość dzielenia się nimi – wszystko to przyczynia się do umacniania więzów pojednania między katolikami i ewangelikami tego specyficznego regionu. We wzajemnej drodze do jedności realizowane są zalecenia Soboru Watykańskiego II, który zwrócił uwagę na wiernych: „[...] im mocniejszą więzią zespola się z Ojcem, Synem i Duchem, tym łatwiej zdołają pogłębić wzajemne braterstwo” (DE, nr 7).

W liście na Tydzień Modlitw o Zjednoczenie Chrześcijan w styczniu 1998 roku bp T. Rakoczy, zwracając się do diecezjan, prosił, aby byli rzecznikami pojednania, co miałyby się wyrażać w takich gestach, jak: wyciąganie dłoni do naszych bliźnich, przepraszanie, przebaczenie¹⁶. Tymi słowami apelował o otwarcie się na drugiego człowieka, akcentował potrzebę dialogu i jedności serc w modlitwie na drodze prowadzącej do przywrócenia pełnej komunii między chrześcijanami.

¹³ JAN PAWEŁ II: *Skarb w glinianych naczyniach*. OsRomPol 2003, nr 3, s. 18.

¹⁴ Ibidem, s. 27.

¹⁵ T. RAKOCZY: *List do wiernych w związku z Tygodniem Ekumenicznym*. KD 1993, nr 1–2, s. 23.

¹⁶ Archiwum prywatne autora, sygn. nr JB E/98.

Jaką rolę odgrywa Kościół? Na to pytanie biskup bielsko-żywiecki podejmuje odpowiedź w kolejnym ekumenicznym liście pasterskim w styczniu 2004 roku, stwierdzając, że wierzymy w „jeden, święty, katolicki i apostołski Kościół”. „Kościół jest widzialnym sakramentem zbawczej jedności, a ze swej natury jest narzędziem pokoju. Podział chrześcijaństwa, nieporozumienia między siostrami i braćmi w wierze są niezgodne z naturą i misją Kościoła. Taka sytuacja domaga się od chrześcijan coraz większego zaangażowania na rzecz jedności. Jest ona powinnością, ponieważ została nam zadana, począwszy od Apostołów, poprzez pokolenia wszystkich chrześcijan, aż do naszych czasów”¹⁷.

W przytoczonej wypowiedzi biskupa bielsko-żywieckiego znajdujemy również nawiązanie do słów św. Pawła: „Jedno jest Ciało i jeden Duch, jak też jedna jest nadzieja, do której zostaliście powołani. Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest. Jeden jest Bóg i Ojciec wszystkich, który jest i działa ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich” (Ef 4, 3–6).

W słowie wygłoszonym podczas pielgrzymki do Skoczowa, miejsca urodzenia Świętego Jana Sarkandra, w dniu 5 czerwca 1994 roku bp T. Rakoczy, pozdrawiając ewangelików, podkreślił konieczność modlitwy o to, „byśmy razem odważnie i mądrze kroczyli drogami wiodącymi ku pełnej jedności”¹⁸. Pasterz diecezji zwrócił również uwagę na rangę wspólnego działania chrześcijan na rzecz rozwiązywania palących problemów współczesnego świata: „Cała wspólnota chrześcijańska musi się zjednoczyć i dawać skuteczne odpowiedzi na współczesne zło i zagrożenia, tak, by można było uniknąć podwójnej moralności: jednej dla siebie i swoich, a drugiej dla innych, dla reszty świata”¹⁹.

Wizyta Jana Pawła II w diecezji bielsko-żywieckiej zbiegła się z niezwykle ważnym dla całego Kościoła wydarzeniem, jakim było ogłoszenie 25 maja 1995 roku przez papieża kolejnej, dwunastej encykliki *Ut unum sint*, a pierwszej poświęconej sprawie jedności chrześcijan. Papież wyraźnie potwierdził w niej, że zaangażowanie Kościoła katolickiego w ekumenizm uznaje za nieodwracalne. Ekumenizm, według papieża, jest drogą Kościoła, a nie przemijającą modą, ponieważ podziały wśród uczniów Chrystusa utrudniają głoszenie światu Dobrej Nowiny o zbawieniu. Zadanie religii polega na budowaniu mostów między osobami, narodami i kulturami; ma być znakiem nadziei dla ludzkości. Idee za-

¹⁷ Ibidem, sygn. nr JB E/2004.

¹⁸ T. RAKOCZY: *Słowo wygłoszone podczas pielgrzymki do Skoczowa w dniu 5 czerwca 1994 r.* KD 1994, nr 2–3, s. 97.

¹⁹ Ibidem, s. 99.

warte w tej encyklice stały się wytycznymi dla ruchu ekumenicznego, co wyraźnie zaznaczyło się w diecezji bielsko-żywieckiej.

Wyrazem specyfiki religijnej regionu cieszyńskiego jest charakter wizyty papieża Jana Pawła II w Skoczowie 22 maja 1995 roku. Przed odprawieniem mszy św. na wzgórzu skoczowskim nazywanym Kaplicówką Jan Paweł II odwiedził ewangelicki kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy. Przemawiając do duchownych i wiernych dwóch Kościołów, powiedział: „Region, w którym się znajdujemy, czyli [...] Śląsk Cieszyński, jest znany w Polsce jako miejsce szczególnego świadectwa ekumenicznego. Jest on od dawna terenem harmonijnego współżycia wiernych Kościoła katolickiego i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz intensywnego dialogu ekumenicznego. Prowadzi się go tutaj z głębokim przekonaniem, iż tak wiele nas łączy – iż łączy nas wspólna wiara w Chrystusa i wspólna Ojczyzna. Przy okazji dzisiejszego spotkania pragnę wyrazić moje osobiste zadowolenie i wdzięczność, że ten dialog ekumeniczny rozwija się i pogłębia oraz że znajduje wyraz także w rozmaitych formach konkretnej współpracy: tak na płaszczyźnie diecezjalnej, jak i w poszczególnych parafiach”²⁰.

Nauka Kościoła rzymskokatolickiego wyraźnie określa zadania ekumeniczne, jednak realizacja tych wskazań w poszczególnych miejscowościach regionu i jego częściach przebiega różnie. Na Śląsku Cieszyńskim, znacznie wcześniej, niż poczyniono oficjalne ustalenia Kościołów, rozwijał się ekumeniczny dialog religijny, przejawiający się przede wszystkim w codziennym życiu mieszkańców tego regionu. Kościół rzymskokatolicki na tym terenie współpracuje ze Śląskim Oddziałem Polskiej Rady Ekumenicznej, do którego należą: Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w RP, Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP, Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, Autokefaliczny Kościół Prawosławny w RP, Kościół Polskokatolicki w RP, Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP.

W diecezji problem różnokonfesyjności z pewnością ma inny wymiar niż w innych regionach kraju. Tu znacznie wcześniej członkowie Kościołów katolickiego i ewangelickiego zakładają między sobą rodziny – i tak powstają małżeństwa osób o różnej przynależności wyznaniowej, popularnie nazywane małżeństwami mieszanymi²¹. A te są i powinny być otaczane opieką duszpasterską (KPK, kan. 1128). Specyfika tego regionu wynika m.in. z faktu, że małżeństwa te mają tu swą historycz-

²⁰ JAN PAWEŁ II: *Przemówienie wygłoszone w czasie spotkania z wiernymi w kościele ewangelicko-augsburskim w Skoczowie*. W: *Drogowskazy dla Polaków Ojca Świętego Jana Pawła II*. Oprac. M. CZEKAŃSKI. T. 3. Kraków 1999, s. 273.

²¹ Por. *Kodeks prawa kanonicznego* [dalej: KPK]. Poznań 1984, kan. 1124.

nie ugruntowaną tradycję. Kolejne pokolenia wychowywane są w duchu tolerancji, wzajemnej akceptacji różności wyznaniowej. W duchu tej tolerancji zaczyna się wychowywanie już od dziecka²².

Na wzajemną pomoc i życzliwość katolicy i ewangelicy mogą liczyć szczególnie w chwilach trudnych. Dlatego nie dziwił nikogo fakt wypożyczania kościołów katolickich ewangelikom, którzy w danej miejscowości nie posiadali swojej świątyni. Również ewangelicy skłonni są wypożyczyć swoje świątynie katolikom. Tak było w Międzyrzeczu koło Bielska, kiedy w nocy z 25 na 26 stycznia 1993 roku pożoga zniszczyła mury kościoła katolickiego.

Potrzeba poznania i pogłębienia znajomości nauki, a także dążenie do przyswojenia sobie jej zasad są obecne w życiu zarówno katolików, jak i ewangelików tego regionu. I dlatego częstym zjawiskiem jest chęć dodatkowego uzupełniania wiadomości przez czytelnictwo prasy katolickiej i ewangelickiej. Być może z tego powodu katolicy dodatkowo prenumerują pisma ewangelickie, np. „Zwiastuna”, „Jednotę”, „Gazetę Ewangelicką”, „Myśl Protestancką”, a ewangelicy – katolickie, np. „Gościa Niedzielnego”, „Tygodnik Powszechny”. Niewątpliwie taki dobór literatury wywiera wpływ na formację duchową i intelektualną czytelników, świadczy o spoistości społeczeństwa, uczy większej braterskiej solidarności i utwierdza w przekonaniu, że wszyscy tworzymy jedną wielką rodzinę ludzi powołanych do budowania braterstwa w duchu szczerego dialogu i solidnej współpracy.

Ugruntowaną tradycję w diecezji ma Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, obchodzony na początku każdego roku (od 18 do 25 stycznia), podczas którego gromadzą się chrześcijanie różnych wyznań i różnych tradycji, by usilnie prosić Pana o umocnienie ich wspólnych dążeń do jedności. Chrześcijanie są wszak ludźmi nadziei, która jest darem Boga i którą można zachować dzięki wytrwałości.

Z kolei okres Wielkiego Postu (od 1993 roku) to czas wspólnego przeżywania przez katolików i luteran nabożeństwa Drogi Krzyżowej (w katedrze) i nabożeństwa pasyjnego (w kościele ewangelicko-augsburskim).

Nabożeństwa i spotkania ekumeniczne odbywają się również w ramach obchodów świąt państwowych (3 Maja, 11 Listopada) czy otwarcia placówek oświatowych, kulturalnych, ośrodków charytatywnych, uro-

²² Przykładem małżeństwa mieszanego jest rodzina popularnego skoczka narciarskiego Adama Małysza, który będąc luteraninem, zawarł ślub z katoliczką w kościele ewangelickim. Dziecko postanowili ochrzcić w kościele katolickim, motywując swój wybór faktem, że powinno wyznawać tę samą konfesję, co matka, która aktywniej uczestniczy w procesie jego wychowania. Por. wywiad z Adamem i Izabelą Małyszami. — A. SZARLIK: *Bo jo cie kochom. „Pani”* 2006, nr 9 (192), s. 19–21.

czystości branżowych bądź jubileuszy. Kolejny przykład to dzień 23 sierpnia 1998 roku, w którym parafia ewangelicko-augsburska w Brennej obchodziła 10-lecie poświęcenia swego kościoła pod wezwaniem Świętego Bartłomieja Apostoła. W uroczystościach, którym przewodniczył zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP ks. bp Jan Szarek, uczestniczyli również miejscowi i zamiejscowi katolicy. W kazaniu bp J. Szarek, uwypuklając wątek ekumeniczny, stwierdził m.in.: „[...] współżycie katolików i ewangelików Brennej jest przykładem, jak należy budować jedność między chrześcijanami. [...] To, co dokonuje się w tej miejscowości, wybiega daleko naprzód i wyprzedza to, co osiągnięto w dialogu katolicko-luterańskim”²³.

Słowo Wspólnocie ewangelickiej przekazał również proboszcz miejscowej parafii rzymskokatolickiej, podkreślając, że „chrześcijaństwo w swoich najgłębszych pokładach jest religią dialogu, a do dialogu i modlitwy wszyscy jesteśmy powołani”²⁴. Księdza Erwina Miklera, budowniczego kościoła i zarazem pierwszego proboszcza tej parafii, wspomniał ks. Yves Marion, wiceprezydent Międzynarodowej Wspólnoty Ekumenicznej z siedzibą w Brukseli. Świętując 10-lecie poświęcenia kościoła, wierni obu parafii dziękowali za to, że razem mogli wznosić tę świątynię, jak również razem budować kościół katolicki w Brennej-Lachach²⁵.

Przedstawiciele Kościołów rzymskokatolickiego i Ewangelicko-Augsburskiego uczestniczyli w różnych sympozjach i konferencjach naukowych odbywających się w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, w Instytucie Teologicznym im. Świętego Jana Kantego w Bielsku-Białej i w Ośrodku Wydawniczym „Augustana” przy Kościele Ewangelicko-Augsburskim w Bielsku-Białej. I tak, w październiku 1996 roku odbyła się w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie międzynarodowa konferencja naukowa na temat *Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim*. Jesienią 1998 roku, również w cieszyńskiej uczelni, zorganizowano ekumeniczną sesję naukową, poświęconą Unii Europejskiej. Uczestnicy sesji dyskutowali, czy Unia Europejska stanowi dla polskich pograniczy szansę, czy też zagrożenie.

W Roku Jubileuszowym odbyły się w diecezji bielsko-żywieckiej dwie znaczące konferencje: w marcu 2000 roku w Instytucie Teologicznym im. Jana Kantego – *Pastoralny i społeczno-kulturowy wymiar ekumenizmu na Śląsku Cieszyńskim*, oraz w październiku w Instytucie Wydawniczym „Augustana” – *Chrystus i Jego Kościół*. W kolejnych latach

²³ Archiwum własne autora, sygn. nr JB/XII.1995/EM.

²⁴ Ibidem.

²⁵ K. KARSKI: *Kronika wydarzeń ekumenicznych (lipiec–grudzień 1998)*. W: „Studia i Dokumenty Ekumeniczne”. Red. K. KARSKI. Warszawa 1999, s. 161.

w murach cieszyńskiej Alama Mater odbyły się następujące naukowe konferencje ekumeniczne: w 2001 roku – *Z Duchem Świętym w trzecie tysiąclecie*²⁶; w 2002 roku – *Życie i działalność ks. Rudolfa Tomanka. W trosce o zachowanie religijnej i kulturowej tożsamości Śląska Cieszyńskiego*²⁷; w 2003 roku – dwie konferencje: *Sekty i nowe ruchy religijne*²⁸ oraz *Kształtowanie tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim*²⁹; w 2004 roku – *Towarzystwo Jezusowe (Jezuici) na Śląsku Cieszyńskim*³⁰. W dziesiątą rocznicę ogłoszenia encykliki ekumenicznej *Ut unum sint* zorganizowano międzynarodową konferencję naukową zatytułowaną *Aby byli jedno*³¹. Konferencjom tym towarzyszy modlitwa o jedność chrześcijan, pozwalająca realizować słowa Jana Pawła II: „Obok ekumenicznego zaangażowania pasterzy Kościoła i teologów potrzebne jest też włączenie się wszystkich wiernych chrześcijan przez modlitwę i postawę braterskiej miłości. Duch ekumenizmu winien przenikać całe życie Kościoła [...]. Działalność ekumeniczna należy do pastoralnych priorytetów Kościoła i w pracy tej nie powinno zabraknąć żadnego z chrześcijan”³².

W przeżywanie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 na trwałe wpisały się pewne dokonania i symbole, które wzbogaciły również duchowo chrześcijan oraz wyznawców innych religii. Należą do nich: pielgrzymka będąca symbolem wędrówki człowieka ochrzczonego śladami Odkupiciela Człowieka; Drzwi Święte symbolizujące przejście z grzechu do łaski, oczyszczenie pamięci, czyli uznanie błędów popełnionych przez chrześcijan; nawrócenie przez rachunek sumienia; odpust jako oczyszczenie człowieka ze skutków grzechu; pielęgnowanie miłości i pojednania; ekumeniczne konferencje, sympozja i sesje naukowe. Ekumeniczny rys miały obchody Roku 2000 w diecezji cieszyńskiej Kościoła Ewange-

²⁶ Materiały z sesji naukowej *Z Duchem Świętym w trzecie tysiąclecie* ukazały się w formie monografii o tym samym tytule pod redakcją J. BUDNIAKA i M.J. UGLORZA. Cieszyn 2001.

²⁷ Materiały z konferencji naukowej *Życie i działalność ks. Rudolfa Tomanka. W trosce o zachowanie religijnej i kulturowej tożsamości Śląska Cieszyńskiego* ukazały się w formie monografii o tym samym tytule pod redakcją J. BUDNIAKA. Cieszyn 2002.

²⁸ Materiały z sesji naukowej *Sekty i nowe ruchy religijne* ukazały się w formie monografii o tym samym tytule pod redakcją J. BUDNIAKA. Cieszyn 2002.

²⁹ Materiały z konferencji naukowej *Kształtowanie tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim* ukazały się w formie monografii o tym samym tytule pod redakcją J. BUDNIAKA i K. MOZORA. Cieszyn 2004.

³⁰ Materiały z konferencji naukowej *Towarzystwo Jezusowe (Jezuici) na Śląsku Cieszyńskim* ukazały się w formie monografii o tym samym tytule pod redakcją J. BUDNIAKA i K. MOZORA. Cieszyn 2005.

³¹ Materiały z tej konferencji naukowej w formie monografii pt. *Pojednanie droga Kościoła* pod redakcją J. BUDNIAKA. Katowice 2006.

³² JAN PAWEŁ II: *Do końca ich umiłował*. Watykan 1987, s. 20.

licko-Augsburskiego, które odbywały się w dniach 2 i 3 września w Bielsku-Białej. W nabożeństwach odprawianych przy zachowanym na Błoniach kamiennym stole ołtarzowym, pamiętającym czasy kontrreformacji, oraz w kościele ewangelickim Zbawiciela uczestniczyli zarówno księża katoliccy, jak i duchowni z innych Kościołów chrześcijańskich.

Światowy Dzień Biblii, którego obchody w różnych miejscowościach diecezji mają swój początek od końca lat 90. ubiegłego stulecia, gromadzi na nabożeństwach biblijnych, poprzedzanych wykładami z zakresu teologii biblijnej³³, coraz większe rzesze katolików i ewangelików. W inicjatywach tych uczestniczą także przedstawiciele Kościoła Polsko-katolickiego i Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego.

Na terenie Śląska Cieszyńskiego istnieją od lat szkoły średnie prowadzone przez Kościół ewangelicki, do których uczęszcza młodzież katolicka. Z przeprowadzonych w ostatnim czasie badań naukowych wśród uczniów wynika, że młodzież katolicką pozytywnie przyjmują zarówno nauczyciele, jak i koledzy oraz koleżanki wyznania ewangelickiego.

Od końca lat 60. XX stulecia odbywają się każdego roku jesienią w Laskach pod Warszawą, w ośrodku Joannicum, ekumeniczne rekolekcje, w których uczestniczą również księża ze Śląska Cieszyńskiego. Niektórzy z nich zapraszani są do prowadzenia tych rekolekcji, które zawsze dotyczą tematyki ekumenicznej.

Rodzina – szkołą ekumenizmu

W dniu 7 lutego 2006 roku w gmachu kurii diecezjalnej w Bielsku-Białej odbyła się ogólnopolska konferencja diecezjalnych duszpastarzy rodzin katolickich. Sytuację ekumeniczną w diecezji bielsko-żywieckiej przedstawił o. Piotr Jerzy Badura SJ, zwracając w swym wystąpieniu szczególną uwagę na problem małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej. Podkreślił, że „taka rodzina jest podstawową szkołą uczenia się ekumenizmu, szacunku dla innego wyznania, akceptowania innych chrześcijan. To także droga poznania innego Kościoła, jego historii, tradycji i doktryny”³⁴. Z wielkim zainteresowaniem uczestnicy konferencji wysłuchali świadectwa życia ekumenicznego małżonków (ona – kato-

³³ Ekumeniczne Dni Biblijne zainicjowało w 1992 roku Towarzystwo Biblijne w Polsce z okazji Światowego Dnia Biblii, obchodzonego co roku 9 maja.

³⁴ A. ŚWIEŻY-SOBEL: *Ekumenizm w praktyce*. „Gość Niedzielny” [Bielsko-Żywiec] 2006, nr 6, s. 1.

liczka, on – ewangelik) z Międzyrzecza koło Bielska-Białej. Podczas swego wystąpienia małżonkowie m.in. powiedzieli: „Wiemy, co nas różni, wiemy dlaczego, ale nie do nas należy rozstrzyganie win czy próba rozwiązywania teologicznych sporów. Wiemy też, że podział Kościoła jest nieprawdopodobnie bolesną sprawą, która nas dotyka. Naprawienie tego może długo trwać, ale ufamy, że kiedyś dokona się, zgodnie z wolą Chrystusa”. Odpowiadając na pytanie: od czego zależy jedność między Kościołami, małżonkowie odpowiedzieli: „Przede wszystkim powinni kochać siebie i Pana Boga, i nie szukać tego, co dzieli, ale troskliwie pielegnować wszystko, co łączy, i nie zaczynać od krytyki”³⁵.

Jednym z istotnych elementów konstytuujących skuteczność dzieła ekumenicznego jest modlitwa. Zgodnie z nauką Soboru Watykańskiego II, „jedność, która katolików dotąd łączy z braćmi odłączonymi, powinna ich nawzajem przynaglać do wspólnej modlitwy, gdyż pożądane jest zespolenie się ich w modlitwie” (DE, nr 8). Dlatego podstawowym zadaniem duszpasterstwa ekumenicznego jest włączenie się w dzieło modlitwy, aby w ten sposób służyć sprawie jedności. W modlitwie bowiem doskonali się nasza bliskość z Chrystusem, z braćmi i siostrami. Modlitwa pozwala wszak przewyżczać wszelkie bariery. Pomaga tworzyć wspólnotę rozumiejącą i zmierzającą do jednego celu. Jednoczy uczniów Chrystusa w wyznawaniu jednej wiary, we wspólnym spełnianiu kultu Bożego oraz w braterskiej zgodzie rodziny Bożej.

Praktyczna realizacja tego zadania wymaga zwrócenia większej uwagi na istotne formy wspólnej modlitwy o jedność chrześcijan. Najważniejsze z nich to: nabożeństwa ekumeniczne odprawiane z okazji Tygodnia Modlitw o Zjednoczenie Chrześcijan, udział kapłanów i wiernych w ślubach, pogrzebach, a także innych uroczystościach Kościoła innego wyznania (odpust – pamiątka założenia Kościoła, confirmacja – Pierwsza Komunia Święta i bierzmowanie), uczestnictwo w nabożeństwach liturgii słowa zmierzające do jednakowego zrozumienia nauki Chrystusa opartej na Piśmie Świętym, a będącej wspólnym dziedzictwem chrześcijan oraz podstawą pobożności i dialogu ekumenicznego, a także udział w rekolekcjach ekumenicznych, zwłaszcza dla wiernych z terenów wyznaniowo mieszanych. Na Śląsku Cieszyńskim np. coraz częściej zamawiane są msze św. gregoriańskie za zmarłych ewangelików, którzy żyli w rodzinach wielowyznaniowych.

Wszystkie wymienione praktyki religijne powinny doprowadzić ich uczestników do zrozumienia duchowego bogactwa chrześcijan, a jednocześnie uczynić wszystkich bardziej świadomymi tragedii możliwych podziałów.

---

³⁵ Ibidem.

Wśród wspólnych działań pastoralnych należy wymienić przede wszystkim potrzebę współpracy charytatywnej i społecznej, ponieważ potrzeby bliźnich są ponad wszelkimi podziałami wyznaniowymi, podobnie jak przez wszystkich chrześcijan uznawane prawo miłości bliźniego. Poza tym, tak pragmatycznie uzasadniona współpraca w służbie charytatywnej sprzyja przyjacielskim kontaktom, które z kolei wpływają na podejmowanie rzeczowego dialogu. To wspólne świadectwo jest zadaniem zarówno dla instytucji kościelnych, jak i wszystkich wiernych świeckich. Ukazuje ono znaczenie jedności posłannictwa i służy rozwojowi dialogu ekumenicznego.

Jako droga do pojednania chrześcijan, ekumenizm realizowany w diecezji bielsko-żywieckiej stanowi integralną część życia Kościoła. Pozostawia wyraźny ślad w ruchu ekumenicznym w całym kraju, a nawet poza jego granicami. Ma swą specyfikę i swe lokalne oblicze. Charakteryzuje go to, że jest przede wszystkim ruchem powszechnym, pastoralnym, codziennym, spontanicznym. Dążenie do jedności stanowi nieustanny imperatyw, zobowiązanie i zadanie. Szczególnie przejawia się to w ekumenizmie ludowym – oddolnym, który rozwija się intensywnie na Śląsku Cieszyńskim. Powiązany on jest w sposób istotny z tym oficjalnym, inicjowanym i realizowanym przez Kościoły jako instytucje. Między tymi formami ekumenizmu panuje ścisła zależność, ale na pewno możemy powiedzieć, że dla instytucjonalnego wymiaru ruchu ekumenicznego największą inspiracją jest ów ekumenizm ludowy, skutecznie strzegący ładu w religijnej przestrzeni regionu oraz uczący chrześcijan odkrywania tożsamości bardziej otwartej i pełniejszej.

Pomimo wielu podejmowanych w diecezji bielsko-żywieckiej inicjatyw i gestów ekumenicznych zjednoczenie chrześcijan wciąż pozostaje wezwaniem, którego horyzont trudno dziś określić.

Duszpasterstwo ekumeniczne – małżeństwa osób o różnej przynależności wyznaniowej

Misja głoszenia Ewangelii zbawienia wszelkiemu stworzeniu uzależniona jest od świadectwa, jakie Kościół swoim życiem daje światu. Świadectwo wyraża bowiem z jednej strony dziejowy wymiar Kościoła, jego oparcie na świadectwie apostołskim, z drugiej strony staje się czytelnym zaproszeniem do wiary, kierowanym do wszystkich stojących na zewnątrz. Takie rozumienie świadectwa odnosi się nie tylko do Kościoła jako całości, lecz do każdego wierzącego. To bowiem chrześcijanie swoim świętym życiem zaświadczały o świętości i jedności Kościoła. Prak-

tyczna realizacja tego zadania wymaga od chrześcijan dojrzałej wiary opartej na współpracy z łaską Bożą. Współpraca ta prowadzi do odnowy życia przez pokutę, która zakłada pokorę, przez poczucie sprawiedliwości, torujące drogę do prawdziwej jedności, oraz miłość będącą odbiciem miłości Chrystusa, z której niejako samorzutnie wypływa tolerancja, szacunek, życzliwość. W tej sytuacji jedność uczniów z Panem w miłości staje się fundamentem urzeczywistnienia się chwały i godności Boga w świecie. W takiej jedności współżyli pierwsi chrześcijanie. Jedność ta więc była już faktem w Kościele. Była ona dziełem Ducha Świętego i może być Jego dziełem również dzisiaj, gdy poddamy się Jego działaniu.

Świadomość tej prawdy ma ogromne znaczenie dla sprawy duszpasterstwa ekumenicznego. Ukazuje bowiem, że jedność Kościoła opiera się na „reprezentującym” uobecnieniu Królestwa Bożego, które zachowuje otwartą krytycznie przestrzeń dla jeszcze niezrealizowanej jedności. *Communio* Kościołów chrześcijańskich jest więc jednością otwartą ku przyszłości. Tam, gdzie Kościół poważnie potraktuje swą „przemijalność”, tam będą mogły powstać takie formy życia kościelnego, które pozwolą włączyć strukturalnie także inne Kościoły chrześcijańskie, czyniąc w ten sposób wzajemne uznanie społecznie skutecznym.

Jeśli chodzi o zasady duszpasterstwa rodzin, których małżonkowie są różnych wyznań, należy zwrócić uwagę na to, że są to rodziny wymagające specjalnej troski duszpasterskiej. Nawołuje się duszpasterzy różnych wyznań do współpracy w tym zakresie, mającej na celu łagodzenie problemu różnicy wyznań w rodzinie, umacnianie każdego ze współmałżonków w swej tradycji wyznaniowej i pobożności oraz podtrzymywanie ich więzów z własnym Kościołem. Ważnym zadaniem jest przygotowanie młodych ludzi do małżeństwa – należy im uświadamiać, na jakie trudności natrafiają w związku z małżeństwem mieszanym. Jeśli podejmą taką decyzję, należy pomagać młodym małżonkom pokonać przeciwności.

Integralne ujęcie problemu duszpasterstwa ekumenicznego pozwala dostrzec jeszcze jeden istotny jego element, jaki stanowią małżeństwa osób o różnej przynależności wyznaniowej (popularne określenie – małżeństwa mieszane). Kościół, podejmując to zagadnienie, zwraca uwagę na pewne formy pomocy takim małżeństwom. Pierwsza z nich dotyczy jasno określonych zasad duszpasterstwa małżeństw mieszanych oraz oparcia ich realizacji na ścisłej współpracy duszpasterzy obydwu wyznań. Działania te powinny zmierzać przede wszystkim do umacniania każdego z małżonków w wierze i pobożności według swego wyznania, a także szacunku do wyznania swego partnera, podtrzymywania więzi każdego z małżonków z własnym Kościołem, łagodzenia problemu róż-

nicy wyznaniowej w życiu małżonków przez wskazywanie na łączący ich sakrament (ślub kościelny) oraz wspólnotę życia i wiary.

Inną formą pomocy duszpasterskiej jest problem ugody dotyczącej ślubu i wychowania dzieci. W tej kwestii duszpasterze winni się troszczyć o to, aby zawieranie sakramentalnego związku małżeńskiego odbywało się z zachowaniem formy kanonicznej i pod przewidzianymi warunkami. Zwraca się uwagę na okoliczności odstąpienia od formy, jak również na całkowitą swobodę decyzji, jaką mają sami narzeczeni w sprawie wyboru kościoła, w którym chcą zawrzeć związek małżeński. Mówi się też o możliwości udziału księdza katolickiego na życzenie młodej pary podczas ślubu mieszanego, zawieranego za dyspensą w kościele ewangelickim.

W kwestii chrztu i wychowywania dzieci podkreśla się, że ich wychowanie w różnych wyznaniach byłoby przekazywaniem im rozdarcia Kościołów – te względy przemawiają za wyborem jednego Kościoła dla chrztu św. Strona katolicka powinna dołożyć starań, by dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim. Podkreśla się jednocześnie, że przekazywanie wiary dzieciom jest sprawą rodziców, którzy mogą doprowadzić w rodzinie do dialogu ekumenicznego, dzieląc się wzajemnie „skarbem swej wiary”. Przynależność dzieci do jednego Kościoła powinna iść w parze z kształtowaniem ich postawy otwartości wobec drugiego Kościoła³⁶.

Istotne w duszpasterstwie ekumenicznym rodzin są następujące zasady: zachęcanie wiernych do modlitwy o jedność chrześcijan i udziału we wspólnych nabożeństwach oraz innych formach działalności parafii, wzbogacanie wiedzy o Kościołach, przypomnienie rodzicom, że dziecko mimo przynależności do jednego z Kościołów powinno być edukowane o duchowym bogactwie drugiego Kościoła przez udział w uroczystościach, nabożeństwach lub wspólne jego nawiedzanie. Tak rozumiane duszpasterstwo ekumeniczne, które w rzeczywistości jest formą dialogu wiary w rodzinie, może służyć umocnieniu miłości małżonków, będącej zarazem przykładem miłości ekumenicznej i znakiem jedności dla podzielonego Kościoła.

Wśród najważniejszych kryteriów, którymi powinni kierować się ludzie, wybierając współmałżonka, na pierwszym miejscu znalazła się miłość, głębokie uczucia, następnie pozytywne cechy charakteru: dobroć, wyrozumiałość, cierpliwość itp., a dopiero potem wyznanie i wzajemne zaufanie.

³⁶ *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej 1972–1975. Katowice–Rzym 1976, s. 235–238.*

Wyniki badań, które zostały przeprowadzone na początku XXI stulecia na terenie Śląska Cieszyńskiego³⁷, ale także codzienne obserwacje wskazują, że młode pokolenie nastawione jest bardziej ekumenicznie wobec życia niż pokolenie rodziców. Młodzież zdecydowanie częściej deklaruje otwartość na kontakty z osobami innymi pod względem religii, także w odniesieniu do tych sfer życia, w których jednorodność religijna daje poczucie wygody i niweluje konflikty, a więc w sferze koleżeństwa, przyjaźni i małżeństwa. Dla młodzieży wyznanie przestaje być ważnym argumentem w nawiązywaniu bliskich kontaktów z innymi – na pewno dlatego, że ekumenizm staje się oczywistą zasadą życia religijnego, ale także zapewne dlatego, że młodzi ludzie, co omawiane badania również potwierdzają, są nieco mniej religijni od starszych pokoleń. Jest to na pewno kwestia wymagająca pilnego zainteresowania się nią Kościoła, przede wszystkim uwzględnienia jej w jego profilu edukacyjno-katechizacyjnym.

Księża znający realia życia na Śląsku Cieszyńskim na ogół nie odnoszą się negatywnie do małżeństw mieszanych wyznaniowo, ale wypowiadając się na ich temat, podkreślają często trudności płynące z podjęcia decyzji o zawarciu takiego małżeństwa.

Z perspektywy czasu można stwierdzić, że określone normy duszpasterstwa ekumenicznego nadal funkcjonują w Kościele. Wymiernym potwierdzeniem tej prawdy są konkretne owoce wspólnych wysiłków Kościoła katolickiego i innych Kościołów zmierzające do ugruntowania jedności. Sporządzając „raport” o stanie dialogu ekumenicznego na Śląsku Cieszyńskim, należałoby podkreślić takie wspólne działania, jak: udział duchownych i świeckich w przygotowaniu oraz w przebiegu Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, zorganizowanie nabożeństwa ekumenicznego z okazji podpisania *Wspólnej deklaracji o usprawiedliwieniu*, uczestnictwo duchownych różnych Kościołów w ważnych uroczystościach religijnych, takich jak: święcenia kapłańskie i biskupie w bieleckiej katedrze, we mszy św. na rozpoczęcie roku akademickiego, udział w uroczystościach państwowych istotnych dla Śląska Cieszyńskiego, organizowanie sympozjów o charakterze ekumenicznym przez Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, otaczanie wspólną duszpasterską troską osób chorych znajdujących się w szpitalach czy hospicjach, zaangażowanie Kościołów w pomoc małżeństwom mieszanym.

Wymienione formy dialogowego współistnienia mają istotne znaczenie dla realizacji obowiązującego wszystkich chrześcijan nakazu Chry-

³⁷ Por. J. BUDNIAK: *Ekumenizm jutra na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*. Katowice 2002, s. 106.

stusa: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody [...]. A oto ja jestem z wami po wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 19.20). To wezwanie prowokuje, aby chrześcijanie, koncentrując swą uwagę na Chrystusie objawiającym dziś swoją moc Odkupienia, wciąż stawiali przed ludźmi początku XXI wieku problem wielkiej chrześcijańskiej prawdy: Chrystus *heri et hodie, psie et In secula* (por. Hbr 13, 8). Realizacja tego zadania, w obliczu podzielonego chrześcijaństwa, domaga się naszego zaangażowania w wypełnienie posłannictwa Kościoła w dziedzinie ekumenii i dialogu. Zgodnie bowiem z sugestią protestanckiego teologa H. Löwego, „przyszły kształt Kościoła nie zrodzi się ze zdystansowanej krytyki czy z kąśliwego cynizmu. On rozwija się tam, gdzie my już dziś identyfikujemy się z jego sukcesami i niepowodzeniami, gdzie dochowujemy mu wierności w dobrych i złych dniach. Kiedy Kościół jest i pozostaje po prostu moją matką i moim krzyżem”³⁸.

Duszpasterstwo ekumeniczne w świetle duszpasterskiej praktyki Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego

Jak wygląda praktyka ekumenicznego duszpasterstwa w Kościele Ewangelicko-Augsburskim? Już na początku wspomniałem, że raczej źle, podobnie zresztą jak w pozostałych Kościołach. Formalnoprawnym gruntem dla duszpasterstwa ekumenicznego winny być odpowiednie zapisy w *Zasadniczym prawie wewnętrznym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego* oraz w *Pragmatyce służbowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*³⁹. W *Zasadniczym prawie wewnętrznym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego* nie ma żadnego paragrafu, który byłby poświęcony duszpasterstwu ekumenicznemu.

W *Pragmatyce służbowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego* znajduje się rozdział: *Działalność ekumeniczna*, z dwoma podrozdziałami: *Służba jedności Kościoła* oraz *Spółeczność w rzeczach świętych (communio in sacris)*. Z wyjątkiem § 187 pozostałe odnoszą się do praktyki liturgicznej i teologicznej odpowiedzialności za ekumenizm. § 187, który nic nie wspomina o duszpasterskiej działalności ekumenicznej, brzmi interesująco: „Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP zachęca swych duchownych do

³⁸ H. LÖWE: *Ich Laube die eine, heilige, christliche, (katholische) und apostolische Kirche. „Communio Sanctorum”* 1987, nr 16, s. 396.

³⁹ Por. *Zasadnicze prawo wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*. W: *Zbiór przepisów prawnych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*. Bielsko-Biała 1999, *passim*; *Pragmatyka służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego*. W: *Zbiór przepisów prawnych...*, *passim*.

otwartości, szczerości i roztropności ekumenicznej, do pełnej tolerancji i szacunku dla inaczej wierzących chrześcijan w kontaktach sąsiedzkich, w kościelnej działalności, w katechizacji, w kaznodziejstwie, w publikacjach i prasie kościelnej. Tego samego oczekujemy także od naszych partnerów ekumenicznych”.

Można przyjąć, że o duszpasterstwie ekumenicznym jest zapis w rozdziale: *Służba sakramentalna Kościoła*, w podrozdziale: *Chrzest Święty*, w § 74. Jest on poświęcony rodzicom chrzestnym: „Rodzice chrzestni powinni być członkami Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego lub członkami Kościoła, z którym jesteśmy we wspólnocie ołtarza i ambony; dopuszczalne jest, aby jedno z rodziców chrzestnych było innego wyznania chrześcijańskiego”.

Przed udzieleniem chrztu duchowny ewangelicki jest zobowiązany do przeprowadzenia rozmowy duszpasterskiej z rodzicami i rodzicami chrzestnymi, co należy uznać za formę duszpasterstwa ekumenicznego. Forma duszpasterstwa ekumenicznego zawarta jest również w rozdziale: *Duszpasterstwo małżeństwa i rodziny*, w podrozdziale: *Małżeństwa o różnorodnej przynależności wyznaniowej, religijnej lub światopoglądowej*:

„§ 130: Małżeństwa niosące brzemie różnicy wyznań, religii lub światopoglądu współmałżonków pozostają w szczególnej trosce Kościoła oraz wymagają wzmożonej odpowiedzialności małżonka ewangelickiego.

§ 131: Troskę tę podejmuje Kościół w szerokim procesie przygotowania wiernych do stanu małżeńskiego oraz w dalszych działaniach mających na celu pomoc w realizowaniu obowiązków małżeństwa i rodziny.

§ 132: Przygotowanie wiernych do małżeństwa i życia w rodzinie nie może być wolne od przedstawienia problematyki małżeństw zróżnicowanych co do wyznania lub światopoglądu. Obejmie ono przedstawienie trudności tych małżeństw, a także rzetelną informację o różnicach wyznaniowych, religijnych lub światopoglądowych.

§ 133: Duchowni są zobowiązani pouczyć wiernych, że przed podjęciem decyzji zawarcia takiego małżeństwa winni się poważnie zastanowić, czy będą w mocy sprostać swojemu w nim zadaniu i czy nie stanie im na przeszkodzie postawa ich własnej rodziny oraz własna ich słabość; oraz że ewangelicy podejmujący decyzję życia w małżeństwie zróżnicowanym co do wyznania lub światopoglądu zobowiązani są nie tylko do zachowania wierności Bogu i Kościołowi w osobistym życiu, ale też, przy wszelkim poszanowaniu współmałżonka, do nadania domowi ewangelickiego charakteru, a zwłaszcza do wychowania dzieci w Kościele Ewangelicko-Augsburskim.

§ 134: Właściwym do zawierania małżeństwa, w którym tylko jedna ze stron jest ewangelicka, jest kościół parafii strony ewangelickiej i porządek liturgiczny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

§ 135: Takie małżeństwo winno być zawierane wobec duchownego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W przypadku zawierania małżeństwa przez ewangelika wyznania augsburskiego z ewangelikiem wyznania reformowanego lub metodystycznego asystującym może być adekwatnie duchowny Kościoła Ewangelicko-Reformowanego lub Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego.

§ 136: Jeśli poważne trudności nie pozwalają zachować powyższych wymogów i strona ewangelicka zamierza zawrzeć małżeństwo poza Kościołem Ewangelicko-Augsburskim, zobowiązana jest uzyskać dyspensę właściwego biskupa diecezjalnego, który zajmie stanowisko po konsultacji z właściwym proboszczem. Dyspensa ta nie jest zwolnieniem od wymogów zachowania wierności Bogu i Kościołowi Ewangelicko-Augsburskiemu w osobistym życiu i przy wszelkim poszanowaniu ekumenicznym współmałżonka, od nadania domowi ewangelickiego charakteru, a zwłaszcza od wychowania dzieci w Kościele Ewangelicko-Augsburskim.

§ 137: Członka innego Kościoła, który pragnie zawrzeć małżeństwo w Kościele Ewangelicko-Augsburskim, duchowny ewangelicki jest zobowiązany powiadomić o zasadzie i możliwości uzyskania dyspensy jego Kościoła.

§ 138: Dla umożliwienia sprostania wymogom powyższym termin zgłaszania zapowiedzi małżeństwa zróżnicowanego wyznaniowo, religijnie i światopoglądowo przedłuża się do trzech miesięcy.

§ 139: W sprawach ogłaszania zapowiedzi takich małżeństw stosuje się odpowiednio przepisy §§ 118–119.

§ 140: Narzeczeni, którzy nie pobrali nauki przedmałżeńskiej, a zamierzają zawrzeć małżeństwo zróżnicowane co do wyznania, co do religii lub światopoglądu, pobierają naukę przedmałżeńską w okresie zapowiedzi w parafii Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

§ 141: Proboszcz miejsca zawarcia małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej odpowiedzialny jest za przekazanie Kościołowi (parafii) strony nieewangelickiej danych o zawarciu małżeństwa celem dokonania adnotacji w metryce chrztu.

§ 142: Zabrania się, przed lub po zawarciu małżeństwa w Kościele Ewangelicko-Augsburskim, stosować innego religijnego zawarcia tegoż małżeństwa w celu wyrażenia lub odnowienia zgody małżeńskiej.

§ 143: W przypadku zawarcia małżeństwa zróżnicowanego co do wyznania, lecz nie co do religii, w Kościele Ewangelicko-Augsburskim dopuszcza się obecność duchownego reprezentującego Kościół dru-

giej strony. Analogicznie w przypadku zawierania małżeństwa różnicowanego co do wyznania w innym Kościele chrześcijańskim dopuszcza się obecność duchownego ewangelickiego. Rodzaj i zakres uczestnictwa w czynnościach każdorazowo uzgadniany będzie z proboszczem miejsca i biskupem diecezjalnym.

§ 144: Niedopuszczalny jest taki obrzęd, w którym asystujący duchowny ewangelicki i duchowny nieewangelicki, stosując równocześnie własny obrzęd czy formułę, pytają o wyrażenie zgody małżonków (stron)".

Z analizy przytoczonych paragrafów wynika, że wszystkie zapisy odnoszą się wyłącznie do działań związanych z formalnym zawarciem ślubu. Rola duchownego ewangelickiego w przypadku małżeństw mieszanych wyznaniowo zostaje ograniczona jedynie do osobistych poglądów, od odpowiedzialności miejscowego duchownego zależy dalsza duszpasterska opieka nad takimi małżeństwami. Według ks. dr. hab. Marka Uglorza, profesora Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, „dla duchownego duszpasterskiej roli nie przewidziano. I myli się każdy, kto sądzi, że z *Pragmatyki służbowej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego* zdoła się coś więcej wyłuszczyć w zakresie ekumenicznego duszpasterstwa. Już w dziale: *Wobec domu żałoby* nie odnajdziemy żadnego odniesienia do działań ekumenicznych, a przecież nierzadko, grzebiąc w cmentarnej ziemi ewangelika, trzeba nam zwrócić się z duszpasterskim słowem pociechy do członka innego Kościoła”⁴⁰.

Duszpasterstwo rodzin o różnej przynależności wyznaniowej zależy od miejscowego duchownego, który „musi jeszcze odnaleźć odpowiedniego partnera po stronie rzymskokatolickiej bądź innej. Duszpasterstwo ekumeniczne ma bowiem tę właściwość, że jeśli ma być pełnione odpowiedzialnie i uczciwie, a także poza jakimkolwiek cieniem podejrzeń o kryptomisję, powinno być przedmiotem troski duchownych tych Kościołów, które posiadają parafie w tym samym środowisku. Duszpasterskie budowanie wspólnego domu, w którym wszyscy mieszkańcy czują odpowiedzialność za jego przyszłość, powinno uwzględniać nie tylko specyficzne dla każdego wyznania modele eklezjologiczne, lecz także realizować konkretne cele duszpasterskie, właściwe wszystkim Kościołom. Podjęte w taki sposób, integrujący nie tylko ludzi, ale zintegrowane teologicznie i ekumenicznie, może przynosić błogosławione owoce ratowania i uszczęśliwiania Bożych dzieci”⁴¹.

⁴⁰ Por. M.J. UGLORZ: *Duszpasterstwo ekumeniczne w Kościele ewangelicko-augsburskim*. W: *Ekumenizm w duszpasterstwie parafialnym*. Red. J. BUDNIAK. Katowice 2007, s. 45.

⁴¹ Ibidem.

* * *

Przed duszpasterstwem ekumenicznym jest jeszcze długa droga, zanim stanie się pełnoprawną częścią duszpasterskiej działalności Kościołów. Trzeba ciągłej edukacji ekumenicznej, zapoznawania się z nauką o Kościołach, z osiągnięciami w dialogu ekumenicznym. Tolerancja, szacunek, akceptacja, pokora i miłość oraz wspólne świadectwo – oto wartości, które potrzebne są w duszpasterstwie rodzin zróżnicowanych wyznaniowo.

Józef Budniak

**Ecumenical priesthood of families of a different religious affiliation
as a pastoral priority of Churches and Christian communities**

S u m m a r y

An important issue in an ecumenical priesthood of families constitutes the following principles: encouraging the congregation to pray for the unity of Christians and participation in joint services as well as other forms of the parish activity, enriching knowledge about Churches, reminding parents of the fact that children, despite belonging to one church should be instructed on a spiritual richness of other Churches via participation in ceremonies, services and its joint visits. Ecumenical priesthood understood in such a way that, in fact, it is a form of a dialogue of faith in a family and it can serve the consolidation of spouse love being at the same time an example of an ecumenical love and symbol of unity for a divided Church. There is a long way to go before an ecumenical priesthood becomes a lawful part of a pastoral activity of Churches. What is needed is a constant ecumenical education, getting familiarized with the knowledge on churches and achievements in an ecumenical dialogue. Tolerance, respect, approval, humbleness and love, as well as joint experience are the necessary values in priesthood of families of different religious affiliations.

Józef Budniak

**Ökumenische Seelsorge von den verschiedene Konfessionen vertretenden
Familien als pastorale Priorität der christlichen Kirchen und Gemeinschaften**

Z u s a m m e n f a s s u n g

Ökumenische Seelsorge richtet sich nach folgenden Prinzipien: die Gläubigen zum Gebet für Vereinigung der Christen und zur Teilnahme an gemeinsamen Andachten und anderen Tätigkeitsformen der Pfarrgemeinde ermuntern, die Kenntnisse über verschiedene Kirche zu verbreiten, den Eltern in Erinnerung bringen, dass ihr Kind trotz

seiner Zugehörigkeit zu einer Religionsgemeinschaft auch vom geistigen Leben der anderen Kirchen (Teilnahme an deren Gottesdiensten und Feiern, Kirchenbesuche) erfahren sollte. Die als eine Form des Dialogs in der Familie gemeinte ökumenische Seelsorge kann zur Befestigung der ehelichen Liebe beitragen; und diese Liebe ist sowohl ein Beispiel der ökumenischen Liebe, wie auch ein Anzeichen von der Einheit der eingeteilten Kirche. Bevor aber die ökumenische Seelsorge zu einem gleichberechtigten Element der kirchlichen Tätigkeit wird, braucht man noch eine ständige ökumenische Bildung und Informationen über Erfolge des ökumenischen Dialogs. Solche Werte wie: Toleranz, Achtung, Einverständnis, Demut, Liebe und kollektives Zeugnis sind in der Seelsorge von den verschiedene Konfessionen vertretenden Familien zu respektieren.